

20.10.2014 Опушко Надії Романівні

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ БАГАТОМОВНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуті основні можливості для розвитку багатомовного спілкування школярів у позаурочний час, які пропонує сучасне суспільство країн Європи. Проаналізовані чинники, що спричинили розширення можливостей для формування багатомовності, та визначені характерні ознаки навчання для формування багатомовності в умовах неформальної освіти.

Ключові слова: багатомовність, багатомовна освіта, європейські школярі, формування багатомовної компетентності, позашкільна освіта.

В статье рассмотрены основные возможности для развития многоязычного общения школьников европейских стран во внеурочное время, которые предлагает современное общество стран Европы. Дан анализ факторов, ставших причиной расширения возможностей для формирования многоязычия, и определены характерные черты обучения для многоязычия в условиях неформального образования.

Ключевые слова: многоязычие, многоязычное образование, европейские школьники, формирование многоязычной компетентности, внешкольное образование.

The article examines the basic learning opportunities for students' plurilingualism development offered by modern society of European countries in outside school hours. The key factors of empowerment for plurilingualism forming are analyzed and characteristic features of learning for plurilingualism in non-formal education are indicated.

Keywords: plurilingualism, multilinguals/plurilingual education, European students, plurilingual competence formation, out of school education.

Поняття «безперервна освіта» як навчання протягом усього життя (Lifelong Learning, LLL) почали застосовувати з початку 1970-х років, але

центральною темою політики з розвитку людських ресурсів ЄС та РЄ воно стало лише з 1990-х. Це пов'язано з появою нової освітньої парадигми, за якою розвиток особистості відбувається в холістичній перспективі і не лише завдяки формальній освіті, а й через її соціалізацію й активну участь у суспільному житті. Політика європейських інституцій у сфері освіти стосовно навчання протягом життя орієнтується на компетенції, які мають усе об'ємний характер, не обмежені чіткими рамками шкільної дисципліни і можуть формуватися в різних контекстах, у тому числі в рамках неформальної та інформальної освіти [4; 22]. Вивчення цього досвіду становить цінність для України, яка поставила перед собою завдання інтеграції в Європейську спільноту, досягнення її економічних і соціальних параметрів, забезпечення рівня конкурентоспроможності підготовки фахівців.

В Європі укорінення глобалізаційних процесів у життя окремих держав і світової спільноти в цілому, розширення зв'язків між країнами призвело до усвідомлення потреби формування здатності спілкуватися кількома мовами в усе більшій кількості людей. В 2007 р. був опублікований звіт Групи експертів високого рівня з багатомовності (*High Level Group on Multilingualism. Final Report*), в якому фахівці визначили, що *мотиваційні стратегії багатомовності* полягають у окресленні реалістичних цілей і застосуванні позитивного досвіду, зокрема намічено напрями розвитку: 1) створення мовних курсів на основі аналізу потреб, що передбачають формування як повної, так і часткової компетентності учнів; 2) розповсюдження інформації щодо користування інтернетом для навчання мов, зокрема вебсайтів та освітніх порталів, всебічна підтримка інформації багатьма мовами у електронному вигляді; 3) пропагування користі від навчання мов завдяки висвітленню зв'язків із спортивними та музичними подіями, ознайомленню із позитивним досвідом опанування кількома мовами; 4) сприяння розвитку функціональної

грамотності в кількох мовах завдяки застосуванню медійних технологій і телебачення, зокрема дублювання та використання субтитрів [10].

Мета статті полягає у аналізі основних можливостей для розвитку багатомовного спілкування школярів у позаурочний час, дослідженні чинників, що спричинили розширення можливостей для формування багатомовності у сучасному суспільстві країн Європи, виявленні характерних ознак навчання для формування багатомовності в умовах неформальної освіти.

Основний зміст. Швидкий розвиток інформаційних і комунікативних технологій з одного боку несе суттєву загрозу культурному різноманіттю, неповторності й багатоманіттю особливостей, але разом із тим і створює умови для поновлення діалогу між культурами і цивілізаціями [3]. Сучасна європейська освіта на усіх рівнях (формальному, неформальному, інформальному) має нерозривний зв'язок із темами інтеркультурного спілкування, мультикультурного оточення і багатомовної освіти. Одним із дієвих способів розвитку багатомовності є значне сприяння з боку світових та європейських міжнародних організацій, що полягає у просвітницькій діяльності щодо користі багатомовності. Воно має багато проявів, одним із яких є запровадження так званих «щорічних мовних свят», метою яких є ознайомлення і зацікавлення мовами і культурами, формування позитивного ставлення до багатомовності, пропаганда взаєморозуміння між народами. З 2001 р. в країнах Європи стало традиційним щорічне святкування *Європейського дня мов*, яке запроваджено з ініціативи Ради Європи. У цей день відбуваються численні заходи, присвячені європейському мовному спадку, які стимулюють вивчення і збереження мов, оскільки «прославляючи мови, ми прославляємо їх різноманіття» [8]. Їх мета — залучити якомога більшу кількість учасників до участі у святах, які включають виставки плакатів, малюнків, світлин, багатомовних відео кліпів та мовних біографій відомих людей: письменників, акторів, спортсменів. За роки проведення в різних

європейських містах звичними стали художні постановки, ігрові та поетичні заходи. У такі дні транслюють музичні твори, зокрема європейські хіти, які зуміли подолати державні кордони і стали відомими в різних країнах. Нерідко свята відвідують представники посольств сусідніх країн та країн, мови яких вивчають учні, спеціалісти мовної галузі та міжнародні експерти. Виступи присвячені висвітленню важливих проблем розвитку багатомовності, її ролі у соціальній адаптації, економічному змаганні, вирішенні глобальних проблем людства. Для юних учасників організовують знайомство із казками та оповіданнями різних народів як мовою оригінала, так і у перекладах. Для того, щоб свято продовжувалося довше, на сайті організаторів Європейського року мов *Language facts and fun* можна знайти різноманітні сценарії свят: мовні турніри і вікторини на знання лінгвістичної і соціокультурної інформації, вечори багатомовної поезії, збірки просто цікавої інформації про мови [8].

Європейська Комісія підкреслює необхідність створення сприятливого для навчання мов середовища (*Language friendly environment*) що передбачає: 1) розвиток інклюзивного підходу до лінгвістичного розмаїття, який означає вивчення усіх мов, їх діалектів і говірок для збереження, охоплюючи цим процесом усе населення; 2) створення спільнот, що мають за мету сприяння опануванню мов широким загалом європейців. Для цього планують зробити звичним застосування субтитрів у кінотеатрах, а також пропонують публічно поціновувати багатомовність, зокрема поширювати інформацію та шанобливо ставитися до осіб, які здатні послуговуватися кількома мовами [21].

Однією із характерних ознак сучасного освітнього простору є його *віртуалізація* як складова процесу формування відкритого інформаційного суспільства, для якого притаманне лавиноподібне зростання кількості електронних інформаційних ресурсів, вільне розповсюдження інформації та спрощенням доступу до неї. Значний внесок належить грандіозному проекту *e-Europe* (електронна Європа) [12], який спрямовано на отримання європейцями

максимальної користі від інформаційної революції. *E-Content*, як складова проекту *e-Europe*, об'єднала загальні дослідження в галузі багатомовних технологій, видавничої діяльності та створення банку аудіовізуальної інформації. Його реалізація сприяла підвищенню ефективності доступу до інформації бібліотек, музеїв та архівів. Полегшення доступу до інформації сприяло стимулюванню творчого потенціалу, удосконаленню існуючих та створення нових освітніх засобів та систем із розвитку багатомовності для реалізації європейської концепції навчання впродовж життя [6; 12].

Електронний ресурсний банк матеріалів для навчання мов *Vistawide* містить словники та довідники, інструкції з навчання, художню літературу різними мовами для аудиторії різного рівня у тому числі й двомовну, а також лексико-граматичні коментарі. Застосування подібних матеріалів у навчанні чи роботі надає суттєве *сприяння в уникненні стресу* від початкового етапу засвоєння мови — механічного пошуку кожного невідомого слова у словнику [23]. Освітній сервіс *Lingu@net world wide* окрім віртуальної бібліотеки уроків різними мовами і великої кількості словників пропонує *навчання мов у тандемі*. Таке навчання спрямоване на створення можливостей для мовної практики за використання електронної пошти, телефонних розмов, відео конференцій. Підхід, в основі якого спілкування учня з іноземцем-носієм мови, яку вивчає учень. При цьому співрозмовник вивчає мову, носієм якої є учень, був розроблений у 1980-ті групою вчених під керівництвом Х. Брамертца (*Helmut Brammerts*) на базі університету в м. Рур для організації навчання студентів із Німеччини та Іспанії. У такий спосіб співрозмовники удосконалюють власні уже існуючі вміння в щонайменше двох мовах, які вивчають. Методичні рекомендації для тандемного навчання для школярів були розроблені в рамках проектів Європейського Союзу з дистанційної освіти “*Telematics for Autonomous and Intercultural Tandem Learning*” 1996-1999 та проекту *LINGUA-D* “*Tandem Language Learning Partnerships for Schools 1998-2000*”. Створено

посібники дев'ятьма мовами (данська, німецька, англійська, іспанська, французька, італійська, нідерландська, португальська та шведська), які не є еквівалентними версіями, а створені спеціально для застосування у різних соціально-культурних контекстах. Нині для бажаючих розвивати багатомовне спілкування в Європі існує широко застосовуваний ресурс *eTandem Europe* [13; 19].

Активний пошук і запровадження інноваційних методик дозволяють задовольнити потреби молодого покоління у мовних послугах, доповнюючи їх традиційне навчання в школі чи пропонуючи ексклюзивні способи підготовки. Прикладом такої компанії є дистанційний *Лінгвістичний інститут (Linguistic Institute Ltd)*, створений відомим поліглотом С. Кауфманом (*Steve Kaufmann*). Компанія широко запроваджує нові підходи (*LingQ*) щодо *on-line* навчання мов як із застосуванням електронних програм, так і під керівництвом професійних вчителів і викладачів, які можуть знаходитися у будь-якому куточку Земної кулі. Переваги таких технологій у порівнянні із традиційними досить суттєві — відносна дешевизна і гнучкість, можливість навчатися в індивідуальному режимі і управляти власним навчальним процесом: [17]. Освітній сервіс *Study Guide and Strategies* надає інформацію усім бажаючим вивчати мови. Серед послуг: а) можливості користування багатомовними словниками, віртуальні уроки, переклади машинні та професійні; б) консультації щодо визначення персонального навчального стилю, створення власного плану навчання. Про запитаність цього ресурсу свідчить кількість відвідувачів за 2011 рік — 10,4 млн., яких цікавила інформація щодо 39 мов світу [22].

Хоча *Multilingual Internet for language learning* — це багатомовний електронний ресурс з навчання мов для людей різного віку, але він користується особливою популярністю у дітей, бо його підрозділ *Dino Lingo Language Learning for Children* містить матеріали для дітей дошкільного віку. Кількість мов вражаюча, їх близько 40, у тому числі українська [11; 16]. Для

ознайомлення та навчання пропонують мовний супровід, який містить більше 200 найбільш вживаних слів та виразів до анімаційної подорожі юрського періоду, є можливість замовити друковані матеріали як то книгу розповідей різними мовами, карточки, постери. Ресурс прийнятний для застосування у груповому навчанні в позаурочний час, навчанні мови з репетитором, чи самостійного навчання. Особлива увага присвячена навчанню у багатомовній сім'ї. Перекликається із цим ресурсом інший *Multilingual Living Magazine*, який містить ідеї для навчання і виховання багатомовних дітей різних національностей. Містить різнобічну інформацію про лінгвокультурні особливості, етичні та психологічні проблеми пов'язані із багатомовністю. Ресурс, що має за основний лозунг «Глобальне спілкування починається вдома» (*'Because Global Communication Begins at Home'*) заснувала К. Хеллер (Corey Heller), домогосподарка, яка виховує в умовах англо-німецької двомовності трьох дітей. Нині цей ресурс користується популярністю, бо надає можливості для спілкування та обміну досвідом батьків, які виховують дітей в умовах багатомовності [18].

Сучасною відповіддю на зростаючі потреби у формуванні багатомовності є застосування різноманітних *on-line* технологій. Розвитку багатомовності у сучасному суспільстві сприяє широке застосування *машинного перекладу* як технології зв'язного перекладу комп'ютерною програмою з однієї мови на іншу. Ще в кінці 1990-х було створено кілька систем, здатних забезпечити хоча б і не блискучий, але прийнятний переклад, який застосовувався в певних випадках, зазвичай у галузі технічної документації. Нині існують дві основні технології машинного перекладу. Більшість розробників систем (SYSTRAN, Франція, *Linguatex*, Німеччина, ПРОМТ, Росія) застосовують технологію *rule-based*, в основі якої саме мовні правила. Технологія покликана забезпечити зв'язний переклад тексту завдяки аналізу структурних елементів вхідної інформації однієї мови і синтезу кінцевого варіанту іншою. Забезпечує

чорновий варіант перекладу за умови потреби швидко зрозуміти загальний зміст тексту завдяки великому лексичному запасу і розпізнаванню стійких виразів. Друга технологія — *task-based*, лежить в основі популярного сервісу *Яндекс. перевод*, перекладача *Google* та нового сервісу *ABBYU*. В їх основі порівняння великих обсягів інформації, мовних пар, текстів, які містять речення однією мовою і відповідні їм іншою. Характерна ознака — «самонавчання» на базі пошуку найбільш вірогідної відповідності, представляє собою «базу перекладацької пам'яті». Створені на основі названих технологій програми спеціального перекладу 16 мовами, користуються великою популярністю як у середовищі професійних перекладачів, так і пересічних користувачів. У процесі послуговування технологіями машинного перекладу користувачі щонайменше знайомляться з мовним багатством світу, а за наявності хоча б поверхових знань, є можливість їх поглиблення та розвитку [7; 14; 23].

Бажання сучасної молодшої людини «вийти за кордони рідної мови» (за висловом Л. Вітгенштейна «Кордони моєї мови означають кордони мого світу») можна пояснити різними причинами. Автор відомого есе «Мандруюча лінгвістика» Р. Генал (*Rainer Ganahl*) за основні спонукальні чинники реалізації потреби опановувати нові мови розглядає освітні, політичні, колоніальні, міграційні та психологічні причини. Він підкреслює, що в епоху глобалізації устремління до опанування мов особливо пов'язане з міграцією і туризмом. Зростанню цих явищ у світі сприяє розвиток засобів транспорту, їх комфорту та доступності. За статистикою Всесвітнього банку за 2005 р., з десяти основних міграційних потоків шість були спрямовані в країни, де мовами мігрантів не спілкуються. Зокрема в Західну Європу перемістилися мігранти з Центральної та Південної Азії, Північної Африки. Це означає, що люди з одних переважно багатомовних країн перемістилися в інші, добавили нові мови у власний лінгвістичний репертуар і значно урізноманітнили європейський

соціальнолінгвістичний профіль [1]. Ріст популярності туризму спричиняє значну зацікавленість мовами, адже, як правило, продавець і робітник сфери послуг намагаються говорити мовою своїх клієнтів.

Для підвищення вмотивованості дітей до спілкування різними мовами, зокрема мовами спадку, з ініціативи батьків в країнах Західної Європи організовують численні суботні та недільні школи, культурно-освітні заходи, розвивають дошкільне навчання для дітей із сімей мігрантів та змішаних сімей. Рання багатомовність сприяє розвитку зацікавленості в інших культурах і спільнотах, способі життя і особливостях культурно-обумовленої поведінки. Успішним прикладом багатомовної освіти з дошкільного віку є міжнародний проект *Light (Language for Education and Global Human Tolerance)*, який розвивається за підтримки Європейського Союзу. В проекті приймають участь Німеччина, Франція, Фінляндія, Австрія, Кіпр та долучаються фахівці інших країн як наприклад Болгарії, Естонії, Молдови, Латвії. Проект присвячений розвитку європейської моделі дво- та багатомовних дитячих садків з інтенсивним вивченням мов. На їх основі створено базу для розвитку дитячої багатомовності й професійної інтеграції педагогів-мігрантів у соціум країн Європи. 19 жовтня 2013 р. створена Міжнародна асоціація європейського педагогічного об'єднання в підтримку багатомовної освіти *VIA LIGHT*. Завдяки роботі фахівців багатьох європейських країн створена загальноєвропейська модель двомовної освіти дітей дошкільного віку та її варіанти — австрійська, німецька, французька, а також фінська і кіпріотська. Спільні ознаки: 1) відсутність заборони спілкуватися будь-якою мовою; 2) сприяння гармонійному психологічному розвитку дітей із сімей мігрантів у новій культурній традиції мажоритарної спільноти; 3) якісний догляд, навчання і підготовка у відповідності до вікових та культурних потреб; 4) комбінування мовної підготовки з іншими видами навчання, зокрема музично-танцювальним і театральним [2].

Окрім роботи багатомовних дитячих садків (німецько-російських, німецько-англійсько-російських; німецько-російсько-єврейських (з мовою іврит) у Німеччині та німецько-хорватською і німецько-італійсько-хорватською в Австрії сприятливі умови для розвитку багатомовності, зокрема підтримки мови спадку, створено у школах вихідного дня у Франції, де середа і субота — вихідні дні). Такі школи пропонують не лише догляд за дітьми дошкільного та шкільного віку, а й активні освітньо-виховні заходи різними мовами. У їх розкладі заняття музикою, театром, живописом та грою в шахи [5]. Позашкільні освітні заклади, у тому числі багатомовні дитячі садки (Німеччина, Австрія), школи вихідного дня (Франція) виконують соціальне замовлення всебічного розвитку дитини, створюють комфортні умови для навчання та виховання дітей різного віку, приймають до обліку індивідуальні особливості побудови світогляду кожної дитини, за її власним ритмом розвитку. За гіпотезою «порогів» Дж. Куммінса щоб багатомовний розвиток дитини відбувався належним чином, необхідно досягти необхідного порогу компетенції в основній мові дитини. В умовах дошкільних закладів цей процес відбувається належним чином, під наглядом кваліфікованих вихователів, дитячих психологів, логопедів.

Збереженню на розвитку здатності спілкуватися європейськими мовами, якими послуговуються рідше, сприяє Міжнародна недержавна організація *Федеральний Союз європейських національних меншин (Federal Union of European National Minorities, FUEN)*, заснована разом із Радою Європи у далекому 1949 р. Ця потужна в Європі організація сприяла створенню усім відомих нині документів Європейської Хартії регіональних мов і мов національних меншин та Рамкової Конвенції захисту національних меншин. Мета роботи *FUEN* на нинішньому етапі полягає у всебічній підтримці європейських культур та мов, які не мають власної державності та входять до вкладу іншої країни. Адже нині в Європі, окрім основних мов, ще є

застосовуваними 53 мови, і кожен сьомий європейець є членом такої мовної меншини. Організація налічує 90 філіалів у 32 країнах. Серед кількох напрямів роботи організації мовний напрям є основним. Він пов'язаний із збереженням європейських автохтонних мов. Проводиться широка робота з їх популяризації серед молоді. Окрім проведення фольклорних фестивалів під лозунгами «Одномовність виліковна!» та «Ніколи не пізно!», науково-практичних семінарів для широкого кола слухачів, супроводу культурних та спортивних подій, видання журналу *Europa Ethnica*, організація фінансує роботу кількох проектів. Серед них найбільш відомим є *RML2future* якій опікується розробкою сценаріїв збереження міноритарних мов Німеччини, Данії, Австрії, Бельгії, Італії [15].

Серед інших сітьових дослідницьких центрів слід назвати роботу довгострокового проекту Європейського Союзу *MERCATOR* на базі Академії у м. Фріске (*Fryske Academy*), Нідерланди. Його робота пов'язана із сприянням розвитку та збереження *природної багатомовності* в Європі, зокрема збереженню *less-widely spoken languages* — мов, якими користуються рідше. Такі мови (регіональні та мови меншин) нерідко мають назву *міноритарних* мов. Центр започатковано ще в 1987 р., а в 2006 р. роботу значно розширено завдяки створенню платформи для збору статистичних даних і результатів досліджень у галузі багатомовності, обміну досвідом та практичними розробками для багатомовних шкіл та позашкільних закладів. Сітка *MERCATOR* складається із п'яти дослідницьких та інформаційних центрів, які мають власну тематичну програму стосовно підвищення життєздатності мов Європи, і у такий спосіб поєднує багатомовні спільноти. Опубліковано вже кілька десятків *Регіональних Досьє* — досліджень про стан розповсюдження міноритарних мов у країнах Європи [20].

Сприяють розширенню процесу формування багатомовності серед населення і школярів і приватні мовні школи, які працюють у європейських

країнах. Вони пропонують досить різнопланові й універсальні програми та курси навчання мов, які відповідають специфічним запитам конкретних клієнтів, їх віковим потребам, бюджетним затратам, навчальним цілям та інтересам. Пропозиції включають як стандартні освітні методики, посилені розробками нових спеціальних програм для підготовки до навчання у зарубіжних університетах, так і прискорені програми для туристів, які вирушають у екзотичні країни. Глобалізація ділового сектора європейської економіки спонукає перенесення багатьох підприємств і виробництв ближче до дешевих джерел сировини і робочої сили, що сприяє росту зацікавленості європейських старшокласників у азійських мовах, росту їх вмотивованості до навчання як способу підвищення власного економічного ресурсу. У недалекому майбутньому вони зможуть користуватися привілеями на ринку праці [16].

Глобальний багатомовний освітній проект, відомий як *Академія культури Google*, надає можливості для усіх бажаючих ознайомитися з культурними скарбами людства, створеними за усю історію цивілізації, у віртуальному просторі. Проект пропонує знайомство із світовою культурною спадщиною, у тому числі для поглиблення багатомовних вмінь. Завдяки існуванню 25-мовного режиму коментарів; користувач має широкі можливості для самоосвіти чи застосування матеріалів для освіти інших. Академія культури об'єднує кілька проектів, окрім присвяченого шедеврам образотворчого мистецтва *Art Project*, тут можна знайти *World Wonders Project*, який знайомить із природними та рукотворними чудесами планети, археологічними розкопками, древніми руїнами, замками, парками, регіонами і ландшафтами. Кожен пам'ятник супроводжується історичним і культурним коментарем, створеним фахівцями ЮНЕСКО. До усіх об'єктів додані відео, фотографії і панорами з можливістю змінювати масштаб огляду. Проект *Archive Exhibitions* пропонує ознайомитися з архівними матеріалами, унікальними документами, фото, відео і свідченнями очевидців, які через їх значну цінність зрідка виставляють на

огляд у музеях. Завдяки ідеологічній нейтральності та спрямованості на пропаганду загально людських цінностей матеріали прийнятні для створення навчальної програми у будь-якій країні [9].

Висновок. Отже, основні можливості розвитку багатомовного спілкування європейських школярів у позаурочний час такі: 1) двомовні та багатомовні дошкільні заклади як осередки формування ранньої багатомовності; 2) групове навчання у вільний від формальної освіти час; 3) репетиторство у тому числі віртуальне та рецептивне спілкування (e-Tandem); 4) поїздки та екскурсії, літні табори; 5) багатомовні телевізійні передачі, театр та кіно, у тому числі із застосуванням дублювання та субтитрів; 6) віртуальне навчання, що включає навчально-пізнавальні програми; 7) електронні засоби перекладу.

Розширення можливостей для формування багатомовності західноєвропейських школярів у неформальній освіті спричинили такі чинники:

1) значне сприяння з боку світових та європейських міжнародних організацій, що полягає у просвітницькій діяльності щодо користі багатомовності як пропаганди миру, взаєморозуміння і торжества загальнолюдських цінностей;

2) активізація діяльності національно-культурних спільнот, які сприяють створенню різнопланових осередків розвитку ранньої багатомовності, зокрема закладів дошкільного навчання, позашкільних інституцій етнокультурного спрямування, мета яких полягає у: а) гармонійному психологічному розвитку дітей із сімей мігрантів у новій культурній традиції мажоритарної спільноти; б) діалогу між поколіннями з метою збереження і популяризації мов спадку серед представників мовно-культурних спільнот місцевого походження;

3) перетворення великих міст Західної Європи у багатомовні мегаполіси створює умови для ознайомлення й зацікавлення існуючим мовно-культурним

різноманіттям завдяки застосуванню багатомовності у шоу-бізнесі, кіноіндустрії, рекламних блоках тощо;

4) застосування у неформальній освіті прийомів на основі комбінацій свідомого і несвідомого опанування мовами, надання переваги під час навчання у позаурочний час природному(несвідомому) шляху формування здатності до іншомовного спілкування: без тестів, оцінок і викладачів, що відбувається у невимушених обставинах, із залученням різних видів мистецтв, як то музика і ритми, театральні постановки, художня творчість тощо;

5) економізація багатомовної здатності як реальний показник переваг конкурентоздатності на ринку праці, що виступає неабияким чинником росту вмотивованості молодих європейців до опанування мов;

6) віртуалізація освітнього середовища, створення засобів машинного перекладу, суттєве збагачення й урізноманітнення пропозиції навчальних матеріалів, що створює підґрунтя для перетворення процесу формування багатомовності для молоді у більш доступний і привабливий;

7) ріст туризму та екскурсій унаслідок розширення можливостей сучасного транспорту є відображенням устремління молоді людини відчувати себе громадянином планети Земля, пізнати розмаїття існуючих мов і культур, значно розширити кордони власного світу.

Аналіз свідчить про успішний розвиток політичного проекту Європейської спільноти з розвитку та збереження європейського мовного розмаїття. Узагальнення викладеного дозволяє зробити висновок, що сучасне європейське суспільство надає широкі можливості для навчання з формування багатомовності школярів в умовах неформальної освіти, і виділити такі його характерні ознаки:

- зорієнтованість на конкретні освітні запити, інтереси та уподобання школярів;
- відсутність примусовості, персональна вмотивованість кожного учасника,
- високий рівень активності учнів, внутрішня відповідальність за результат освітньої діяльності;
- гнучкість в організації та методах навчання;
- демократична культура стосунків усіх учасників навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Эрард М.* Феномен полиглотов / Майкл Эрард; пер. с англ. Н. Ильиной. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2012. — 384с.
2. Европейская модель дву- и многоязычных образовательных учреждений для детей раннего и дошкольного возраста LIGHT — Language for Integration and Global Human Tolerance. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.mitra-ev.de/mitra/download/RU-EN-WEB.pdf>
3. Всеобщая декларация ЮНЕСКО о культурном разнообразии. Принята 2 ноября 2001 г. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/cultural_diversity.shtml
4. Мацца Г. Взаимодействие между формальным и неформальным образованием направлено на повышение компетенции для занятости молодежной работой. URL: [http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No10/N10_Interaction_FE_NFE_ru.pdf]
5. Михайлов-Бобров И. Французская модель поддержки детского двуязычия. Электронный ресурс: [<http://www.nord-russe.fr/index.php/35-osnovnoi/glavnaia/64-farntsuzskaiaamodel>].
6. Смит Б. Исследовательская программа Европейской Комиссии «Электронное наследие и информация в области культуры» //Электронные библиотеки. Российский научный журнал. — 2000. — №3. — Вып. 3. [<http://www.elbib.ru/index.phtml?page=elbib/rus/journal/2000/part3>].
7. Филолингвия. Машинный перевод. URL: [<http://filolingvia.com/publ/25-1-0-898>].
8. Council of Europe. European day of Languages URL: [http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/JEL_en.asp].
9. Google Cultural Institute URL: [<https://www.google.com/culturalinstitute/>].

10. High Level Group on Multilingualism. Final Report. Brussels: The European Commission, 2007. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.lt-innovate.eu/resources/document/ec-high-level-group-multilingualism-final-report-2007>
11. Language Learning Sets for Kids. Електронний ресурс: [<http://dinolingo.com/>].
12. E-Europe Information Society for all. Europa Summaries of EU. [http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/strategies/l24221_en.htm].
13. E-Tandem. Project of European Commission. URL: [<http://www.slf.ruhr-uni-bochum.de/etandem/etindex-ru.html>].
14. European Association for Machine Translation URL: [<http://www.eamt.org/mt.php>].
15. FUEN: Federal Union of European Nationalities URL: [<http://www.fuen.org/key-topics/european-citizens-initiative/>].
16. Language Technology Links. University of Sussex URL: [<http://www.sussex.ac.uk/languages/resources/tech>].
17. LingQ: Learn Languages Online. URL: [www.thelinguist.com/method, www.lingq.com]
18. Multilingual Living Magazine. URL: [<http://www.multilingualliving.com/>, <http://www.growingupbilingual.org/2011/08/multilingual-living-magazine/>]
19. Lingu@net Worldwide URL: <http://www.linguanet-worldwide.org>
20. The Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning URL: [<http://www.mercator-research.eu>].
21. Promoting Language Learning and Linguistic Diversity. An Action Plan 2004-2006. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. — Brussels, 24.07.2003 Com (2003) 449 final — 29p.
22. Study Guides and Strategies. URL: <http://www.studygs.net/>
23. Translation Vistawide. World. Languages and Cultures http://www.vistawide.com/languages/why_languages2-4.htm

Відомості про автора: Першукова Оксана Олексіївна, канд.пед.наук, старший науковий співробітник, докторант Інституту педагогіки НАПН України.

Адреса: м.Київ, пр.-кт В. Маяковського, б.65, кв.10. тел.050-9850393.

pershoksy@mail.ru. Нова пошта №21. Пр-кт Маяковського, 10.